

Wieze

Met de pet

17 februari 2013

Ze hadden geen kop! Ik vond het raar en eigenlijk wel wat griezelig. Een groepje personen die ietwat plechtig voortschreden terwijl je enkel maar een nagmaakte, buitengewoon grote kelk met schuimend bier zag en een figuur in deftig zwart die er achteraan liep. Ook wanneer je ze van achter bekeek, hadden ze nog steeds geen hoofd. Dat verdween in een gat in de bierkelk. Hoe ze zagen waar ze moesten lopen was een raadsel dat me niet weinig bezighield. Het moet de carnavalsstoet in Aalst geweest zijn. 1953. Want dat is de enige keer dat ik dat evenement heb meegemaakt. Als toeschouwertje van goed zes jaar. Die groep onthoofde kelners is het enige wat mij van toen is bijgebleven.

Het embleem van brouwerij Van Roy: de man zonder hoofd.

Het was mijn eerste kennismaking met Wieze. Meer bepaald met het beeldmerk van de brouwerij Van Roy uit

Wieze. Al noemde mijn vader die brouwerij „Va Roeë va Wies“.

Ik mag een cacaofoon zijn

Er zijn legio plaatsen waar het niet lekker ruikt. Waar het stinkt zelfs. Ik ken echter een dorp waar het meestal bijzonder lekker ruikt: Wieze! Dat komt doordat daar de grootste chocoladefabriek ter wereld werkt aan de lekkerste chocolade ter wereld. Die van *Callebaut*. Ja, ja, ik weet het wel, over smaken en kleuren... nietwaar? Als er echter al iets is waardoor België internationaal nog wat betekent, dan is het trappistenbier en chocolade. Hoe aangenaam de reukzin ook wordt gestreeld in Wieze, toch is een waarschuwing op zijn plaats. Met die alles overheersende geur die in Wieze door de straten waait, moet ik mensen met een allergie voor en verslaafden aan het product ten stelligste een bezoek ontraden. Het zou te hinderlijk, dan wel frustrerend kunnen zijn voor hen om hier rond te lopen.

De chocoladefabriek van nu begon haar bestaan als... brouwerij. Het bedrijf werd in 1850 opgericht door *Eugenius Callebaut*. In 1911 begon men ook chocoladerepen te produceren. Dat kan een rare zijsprong lijken maar ik kan er me wel iets bij voorstellen. Destijds was het gebruikelijk dat vrouwen bij cafébezoek niet met dezelfde frequentie het glas hessen als de echtgenoot die ze vergezelden. Als alternatieve consumptie werd dan nogal eens een reep chocolade gevraagd. Misschien heeft Eugenius die markt wel al heel vroeg doorgrond en heeft hij daarom naast het bierbrouwen ook chocolade maken omarmd. Nog in 1960 werd bij Callebaut vrolijk bier, limonade en chocolade parallel naast mekaar gemaakt.

Tot 1981 was de familie Callebaut eigenaar van het bedrijf. Toen werd het verkocht aan het Zwitserse Suchard. In 1996 fuseerde Callebaut met het Franse Cacao Barry. Waarbij een nieuw bedrijf ontstond dat *Barry Callebaut* werd genoemd. Het levert ruwe chocolade aan andere bedrijven, fijne chocolade aan patissiers en afgewerkte producten aan de consument. Het hoofdkwartier van Barry Callebaut is in Zurich en het is daar een beursgenoteerd bedrijf. Het kantoor van Callebaut in België is echter behouden gebleven. In Wieze dus. Hier is het Europese hoofdkwartier gevestigd. Hier ook worden de prijzen vastgelegd,

de marketing bepaald en worden nieuwe producten ontwikkeld. Er bestaat zelfs een Callebaut-Academy waar chocolatiers worden opgeleid. Ik kan je verzekeren: je moet het zien wat die gasten kunnen doen met chocolade om het te geloven. Een exponent van die academie is Chris Dooms, een ambachtelijk chocoladetovenaar die nog steeds in Wieze is gevestigd. Van hem kregen de bezoekers van het Belgische paviljoen op de Wereldtentoonstelling in Shanghai een praline aangeboden. Er werden geen klachten gehoord.

Bier hier

Wieze is me nog om een andere reden bekend. Tussen 1956 en 1986 werden daar jaarlijks de Oktoberfeesten georganiseerd. Een doorslagge van het slemp- en zuipgebeuren in München. Ik heb die bacchanalen een paar keer bezocht. Het was de inmiddels ter ziele gegane brouwerij Van Roy die de evenementen organiseerde in reusachtig grote hallen in het centrum van Wieze. Elk jaar veroorzaakte dat gedurende drie weken in het dorp een sterk toegenomen bevolking en bruisende activiteit. Soms was dat bruisen iets te stormachtig en verloren sommigen het hoofd. Aangevuurd door bier, Stimmung en stupiditeit. Met slagen en verwondingen tot gevolg. Dat is mede de reden geweest om het hele bierfeestgebeuren eraan te geven. Voor zover ik dat althans weet.

Zolang het duurde konden op de bierfeesten honderden mensen aan de slag. Studenten vonden er een tijdelijke job die hun budget wat meer armslag gaf. Niet alleen dat. Ook buiten de hallen pikte een groot aantal mensen wel een graantje mee. Bijvoorbeeld als verhuurder van een weide die als parking werd gebruikt, gelegenhedscafés die in garages werden gehouden, het uitbaten van friet- en worstenkramen... Je noemt het maar en het werd wel gedaan. Het verhaal gaat dat in Wieze menig nieuw huis of de verbouwing van een bestaand huis werd gefinancierd met wat gedurende die drie weken werd verdiend. De Oktoberhallen bestaan nog steeds maar ze worden nu het hele jaar door bij gelegenheid gebruikt voor activiteiten die veel overdekte ruimte nodig hebben.

Het dorp

Wieze is nu een deelgemeente van Lebbeke. Het ligt aan de Dender. Tenminste toch aan een oude arm van die rivier. Zoals met vele sterk meanderende rivieren werd gedaan, is ook hier de rivier rechtgetrokken en gekanaliseerd. Daardoor zijn uiteraard een aantal van die oude bochten ongebruikt blijven liggen.

Wieze mag dan nu een eerder bescheiden dorp zijn, het heeft wel een geschiedenis die ver teruggaat in de tijd. Het blijkt al bewoond te zijn geweest in de Gallo-Romeinse periode. Dat heeft men kunnen aantonen doordat er een glazen wijnkruik uit die tijd is teruggevonden. In een brandgraf uit de eerste of de tweede eeuw. Bovendien zijn er overblijfsels van bewoning bovengespit.

In de wetenschappelijke literatuur, is tot halfweg vorige eeuw, meermaals geschreven dat Wieze vermeld is in niets minder dan de *Salische wet*. Er kan wat twijfel over bestaan of het wel degelijk Wieze was wat daarin vernoemd werd maar toch...

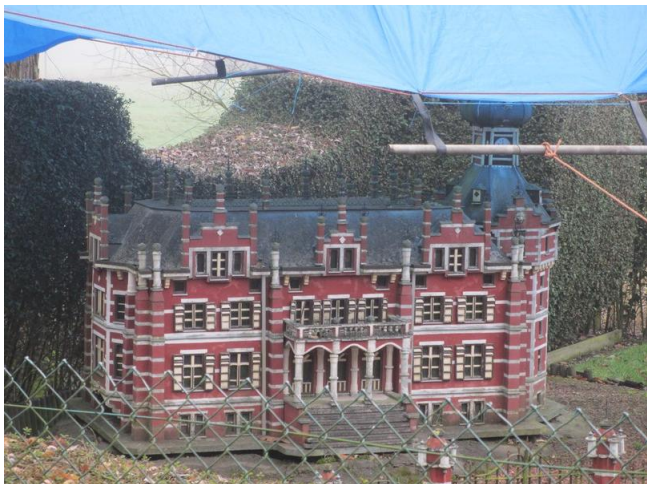
In 1108 maakten Wieze en de naburige gemeente Moorsel deel uit van een schenking door Robrecht I van Vlaanderen, waarop „*heerlijke rechten*“ worden toegestaan. Rechten dus die traditioneel aan een kleine groep personen werden toegekend om gezag uit te oefenen over een bepaald gebied. Heerlijke rechten konden wetgeving, bestuur en rechtspraak omvatten. Meestal ook aanspraken op inkomsten uit goederen of het tiendrecht en meer van die zaken om onderdanen geld afhandig te maken met een schijn van legaliteit.

Verdwijntruc met kasteel

Zijn het daar dierenbeulen? De burgemeester verklaarde immers kortgeleden „*dat de gemeente nog andere katten te geselen had*“. „Andere“, let wel. Ze zijn dus niet aan hun proefstuk toe. De burgemeester zei dat in antwoord op een vraag of de gemeente (Lebbeke) soms plannen had om het kasteel van Wieze te kopen. Want, inderdaad, dat stulpje schijnt te koop te staan. Ik heb ijverig naar het kasteel gezocht en het niet gevonden. Niet geheel verwonderlijk want het bestaat niet. Niet meer. Het is er wel geweest.

Het is bekend dat de familie de Wisne de eerste eigenaren waren van „t Goed te Wieze“. Dat lag volgens de beschrijving in de heerlijkheid van Wieze in het Land van Aalst. De oudste bekende vermelding van deze familie die hoog in aanzien stond, dateert al uit 1151. Aan het begin van de 15^e eeuw komt „t Goed end theerscap van Wieze“ door huwelijk in handen van de familie Van Ideghem. Ook dat was een Vlaamse familie die wat te betekenen had. Waarschijnlijk hebben zij als eersten hier een versterking gebouwd. Waarvan de nu nog aanwezige walgrachten en mogelijk ook een hoektorentje binnen het huidige kasteeldomein overblijfselen zijn. Op de „Caerte ende discriptie figurative vande gheel de Lande van Aelst“ door Horenbault van 1596, staat „t casteel van mijn heere van Wiese“ voorgesteld als een waterkasteel op een vierkante plattegrond met hoektorens en omgeven door een dubbele omgrachting.

In het eerste kwart van de 19^e eeuw werden de restanten van die waterburcht gesloopt en vervangen door een landhuis. In 1875 werd ook dit landhuis weer tegen de vlakte gelegd om het te vervangen door een imposante constructie in neo-Vlaamse-renaissancestijl. Het park werd in landschapstijl aangelegd met slingerpaden en de oude walgrachten werden deels omgevormd tot vijvers met een bakstenen boogbrug die toegang verleende tot het nieuwe kasteel. En kijk, dat neo-Vlaamse-renaissancegeval, dat heb ik nu wel gezien. Althans dat denk ik. Er moeten in Wieze een paar zeer actieve modelbouwers aan de gang zijn. Ik vond namelijk op twee verschillende plaatsen grote schaalmodellen van bijzondere windmolens. Twee keer precies dezelfde, trouwens. Bovendien ergens in een tuin ook

Vermoedelijk heeft het neo-Vlaamse-renaissance kasteel van Wieze eruit gezien. Dit is een model ergens in een tuin.

nog een soort mini-Madurodam waarvan één gebouw vermoedelijk het vroegere kasteel van Wieze voorstelde. Voor zover mijn schaarse documentatie daaromtrent mij dat oordeel toestaat.

Het zeer oude torentje in het kasteelpark. Mogelijk een laatste overblijfsel van de oorspronkelijke burcht.

Foto van Flickr. Vrij te gebruiken.
Auteur: Rik Vermeir

De laatste eigenaar-bewoner, dokter Cuvelier, liet het vroegere neo-renaissancekasteel slopen in 1962. Vier jaar later werd dan op de bewaarde funderingen een nieuwe villa gebouwd. In het kasteeldomein is nog één van de heraldische leeuwen bewaard gebleven. Er waren er ooit twee. De tweede is in het tuintje van een privépersoon terechtgekomen. Allicht niet vanzelf. De leeuw heeft een poot liggen op de wapenschilden van *François de Clerque-Wissocq* en zijn echtgenote *Eugénie della Faille d'Assenede*. Mogelijk sierden deze beelden de trap naar de voordeur van het vroeg-19e-eeuwse landhuis. Voordat ze op het balkon boven de ingang van het neo-Vlaamse-renaissance kasteel werden geplaatst. Het kasteeldomein is, behalve de villa, sinds 2000 beschermd.

Wat ik ervan te zien kreeg, was een lange bakstenen muur die het domein van 24 hectare (minstens gedeeltelijk) omringt. En een doorgeroest poortje in die muur. Volgens mijn documentatie lag achter die muur

De bult, rechts in beeld, is de ijskelder van het kasteel.

de moestuin, een kleine boerderij met stallen en de afzonderlijke orangerie. De orangerie is ook al in neo-renaïssancestijl gebouwd omtrent 1908. Wat ik dus verder ook niet kon zien was dat er op het domein nog een landhuis met zwembad te vinden was, een park met een vijver en het oude torentje. Ook staat er een aparte conciërgewoning, zijn er stallen en een verdere kleine woning.

Ik ben wel aan de ijskelder gepasseerd. Een flinke bult langs de slotgracht. Die ijskelder moet blijkbaar goed bewaard gebleven zijn. Hij werd daar omtrent 1880 aangelegd. In een tijd dus dat men in de zomer

niet zomaar over ijs kon beschikken. In de winter werd dan natuurijs bewaard in een ruimte die voldoende koel bleef opdat niet al het ijs zou smelten voordat het weer winter werd. In dit geval zit de ijskelder onder een begroeide heuvel en de toegang heeft een gemetselde korfboog. Een lange gang geeft toegang tot de ijskelder die een ingegraven arduinen kuip heeft. Het geheel is afgesloten door een deur. Wat me nogal logisch toeschijnt. Langs een opening in het plafond werd het ijs in de ruimte gebracht.

De kom, daar gaat het om

De dorpskom van Wieze is bijzonder en zeker een meer dan oppervlakkige waarneming

Het Wiezeplein met de Sint-Salvatorkerk en rechts 't Oud Gemeentehuis

waard. Op een kluitje bij mekaar staan daar verschillende merkwaardige zaken.

Er is, allereerst, het dorpsplein zelf. Wanneer je maar naar één kant kijkt en de auto's even vergeet, is het alsof je een ander tijdperk binnenstapt. Verantwoordelijk daarvoor is vooral het Oud Gemeentehuis. Een herberg! Het is een lang, bakstenen gebouw dat aan één zijde van het rechthoekige dorpsplein van Wieze staat. Een gebouw dat eertijds niet zonder belang was. In de herberg, uit het laatste kwart van de 18e eeuw, vergaderde ook de vierschaar van de heerlijkheid Wieze-Aalst. In 1839 werd de herberg nog uitgebreid en in 1847 werd het huis in twee woningen opgedeeld. De her-

berg deed dienst als gemeentehuis tot 1871. In 1981 werd de herberg beschermd als monument. Wat niet belet dat het gebouw er, volgens mijn lekenoog, niet florissant bij staat en best een grondige opknapbeurt zou kunnen verdragen. Het valt waarschijnlijk niet onder de andere katten die nog moeten geseld worden.

Zoals ik het dorpsplein benaderde stond de kerk aan het andere einde van de rechthoek. Aan de vierkante, lage toren in Leeds zandsteen is te zien dat deze kerk oud moet zijn. Dat klopt ook met de gegevens. Het is een laatgotische kerk toegewijd aan Sint-Salvator. Vroeger werd ze, zoals te doen gebruikelijk, omgeven door een ommuurd kerkhof. Dat verdween in 1865. De kerkhofmuur werd gesloopt in 1872. Het vroegere kerkhof maakt nu deel uit van het omringend kerkplein dat in de kasseien ligt.

Over het ontstaan van de parochie en de bouwgeschiedenis van de kerk is nog maar weinig wetenschappelijk onderzoek verricht. De naam van de patroonheilige, de Heilige Salvator, zou erop kunnen wijzen dat de kerk al heel lang moet bestaan. Een oorsprong die te

De Sint-Salvatorkerk met de toren in Leedse zandsteen.

De pastorie

In 1891 werd het gebouw vergroot en aangepast. De pastorie valt op door zijn trapgevels en de twee evenwijdige zadeldaken die met leien zijn belegd. Ondanks de verschillende

Het Neerhof

bouwfases bleef de stilistische eenheid toch bewaard. Het oude gedeelte van de pastorie werd in 1981 beschermd als monument. De bescherming werd in 2002 uitgebreid tot het volledige gebouw.

Even verder staat alweer een merkwaardig gebouw met een lange geschiedenis: *Het Neerhof*. Het is een historische site met een walgracht. Het Neerhof werd al in 1350 vermeld. Het bijzonder grote woonhuis zou daar gezet zijn in 1669. Naast de toegangspoort, eveneens uit de 17^e eeuw, bevindt zich een ast die getuigt van de vroegere hopcultuur in de streek. De bedrijfsgebouwen werden rond 1900 na een brand herbouwd. In 1912 werd het woonhuis achteraan uitgebreid en in 1943 werd een deel van de omgrachting aan de straatkant dichtgegooid. Het woonhuis van het Neerhof werd ook in 1981 beschermd als monument.

zoeken is in de 6^e of 7^e eeuw, het begin van de kerstening in onze streken. In de beschrijving van het leven van de heilige Guldula (Goedele) staat te lezen dat ze dagelijks ging bidden in een kerk die volgens de legende op twee mijlen van haar woonplaats lag. Haar ouderlijk kasteel stond in Herdersem. Die wat twijfelachtige gegevens kloppen ongeveer met de plaats waar de kerk in Wieze staat. Het werd haar niet gemakkelijk gemaakt om daar ter kerke te gaan. Maar als heilige moet je al eens tegen een duw kunnen. Volgens de legende was de duivel in het spel. Om haar te doen afdwalen van de weg naar de kerk blies die fielt telkens weer de kaars in haar lantaarn uit. Dankzij haar gebed werd het licht zonder tussenkomst van een mensenhand telkens weer aangestoken. Een vroege versie van het soort fopkaarsen dat niet uit te blazen is.

Op het Wiezeplein moet ook een oude zomereik staan. *De Dikke Eik*. Die heb ik niet gezien maar voor zover ik weet is ook die boom geklasseerd.

Niet geheel onlogisch staat *de pastorie* dichtbij de kerk. Het gebouw zoals we het nu kunnen zien heeft in verschillende bouwfases zijn uitzicht gekregen. Het oudste gedeelte dateert van 1745. In 1760 kreeg de pastorie haar L-vormige plattegrond doordat er een korte vleugel werd aan toegevoegd.

De aloude Molenkapel

Er is een vermoedelijk verband tussen de bewoners van het Neerhof en het volgende monument: *de Molenkapel*. Die volkse benaming verwijst naar de houten korenwindmolen die vroeger tegenover deze kapel stond. Het was een windmolen die eigendom was van de heren van Wieze. De molen werd al vermeld in 1480. Hij verdween in 1872. Op de plaats van de afgegraven molenberg staat nu een villa.

De Molenkapel is in traditionele bak- en zandsteenstijl gebouwd. Ze staat reeds aangeduid op de „*Caerte figuratieve*“ van 1662. Vermoedelijk werd de kapel opgericht in 1653 toen de familie Beeckman het nabij gelegen Neerhof vernieuwde. Het ontstaan staat mogelijk in verband met de Broederschap van de Zoeten naam Jezus die in 1641 werd gesticht. De kapel is een belangrijke halte bij de processies op Sacramentsdag en met de kermis. In de loop van de 20^e eeuw raakte de kapel in verval en in 1975 werd ze zelfs met sloop bedreigd. Er werd ingegrepen en tussen 1983 en 1984 werd ze gereconstrueerd met het gerecupereerde afbraakmateriaal.

Met de pet

De wandeling had als ondertitel „*Pee Klaktocht*“ meegekregen en dat was opgehangen aan een volksfiguur. Gewoonlijk zijn dat jolige specimen, een beetje gek misschien, in elk geval speciaal. Van die karakterisering blijven in het geval van Pee Klak slechts de twee laatste overeind. Want bijzonder leuk schijnt de man me toch niet geweest te zijn.

De voornaam „Pee“ wordt in onze dialecten al eens gebruikt om iemand aan te duiden die eigenlijk Petrus heet. Echter heette de Pee van de Klak voluit Domien Camiel De Rop. Verder is „klak“ één van de betekenissen van „pet“. Het hoofddeksele wel te verstaan. Domien is Pee Klak geworden door zijn uiterlijk. Vooral vanwege zijn pet die onveranderlijk scheef op zijn hoofd stond. Hij was mager en hij had niet zelden geen cent te makken. Daarom kreeg hij wel eens afgedragen kleren van anderen. Hetgeen zijn uiterlijk allicht ook niet altijd goed heeft gedaan. Hij had ook een vinnig rechteroog en een bijna dichtgeknepen linker oog. Zijn goed gevulde snor stond zo'n beetje evenwijdig met zijn pet. Winter en zomer had Pee een sjaal rond zijn hals.

Pee werd geboren in een gehucht van Moorsel, de wijk Steven. De vader van Pee, Soo De Rop, overleed voortijdig. Hij liet een groot gezin onverzorgd achter. Tot aan de dood van zijn moeder, in 1914, zou Pee Klak blijven wonen in een klein lemen huisje, dat door een sloot van de straat werd gescheiden. Voor de deur lag een bruggetje. Pee, die stevig dronk, miste dat wel eens. Hetgeen hem waarschijnlijk snel zal ontnuchteren hebben.

Na zijn schooltijd ging Pee aan de slag als leurder. Vermits hij in 1860 geboren werd, verwondert het me dat hij überhaupt naar school is geweest! Maar goed, hij probeerde als leurder in zijn onderhoud te voorzien. Met een kleine hondenkar die werd getrokken door een paar magere en onverzorgde honden. Pee Klak dreef handel in worsten, haring, zalven en ook geneeskrachtige kruiden. De fabrikanten van die zalven waren Pee en zijn moeder.

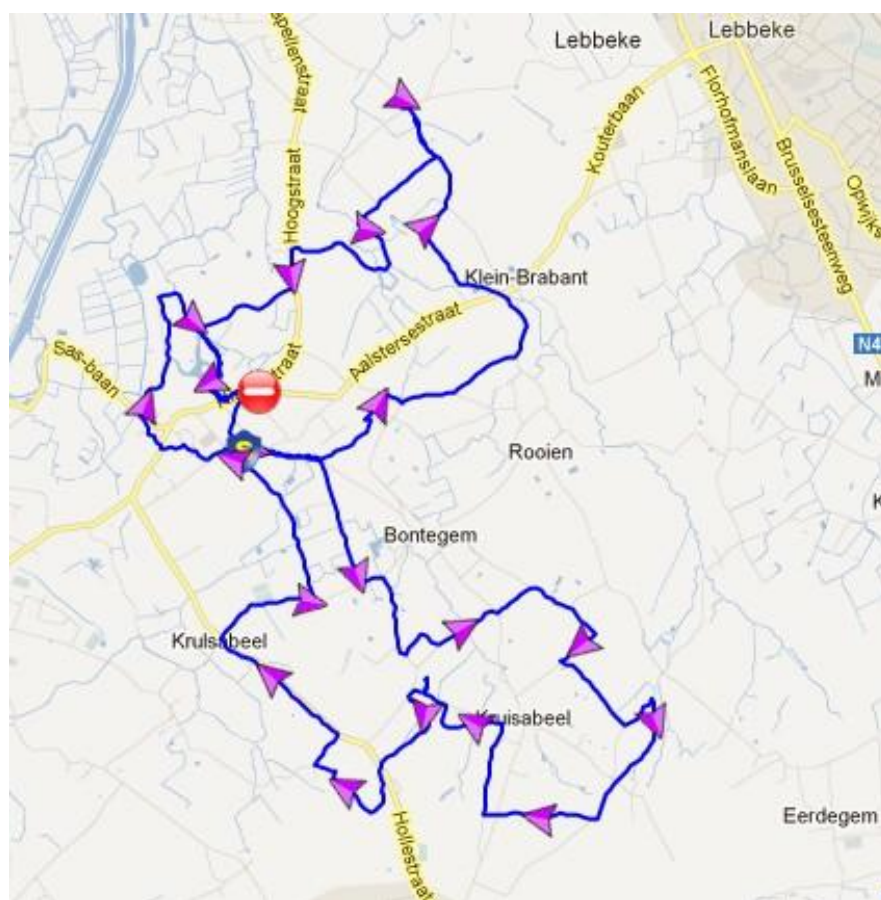
Na de dood van zijn moeder gaf Pee de leurhandel nagenoeg op. Het spreekt vanzelf dat hij daardoor nog meer in de problemen raakte. Zodat zijn burens hem nog meer dan tevoren moesten helpen. Zo niet zou hij zeker van honger omgekomen zijn. Het veroorzaakte dan ook nogal wat verwonderde opschudding in Moorsel toen Pee opeens besloot om mee te trekken met de Franschmans om in Noord-Frankrijk zware seizoenarbeid te gaan doen.

In 1921 trouwde Pee Klak met Clementina Colpaert. Zij was afkomstig van Outer bij

Ninove. De ongehuwde moeder van een jongetje. Hoe Pee Klak haar aan de haak geslagen heeft, is onduidelijk gebleven. Het is wel zeker dat Clementina en haar zoon Franske niet veel geluk en liefde bij Pee Klak gevonden hebben. De mensen zagen de drie in elk geval niet veel samen. Franske en zijn moeder verdwenen dan ook al vrij snel weer uit Moorsel.

Nadat zijn echtgenote de hielen had gelicht zocht Pee nog meer dan voordien troost in de fles. Dat kon niet goed komen. Niemand keek er dan ook van op dat Pee op een morgen in april 1929 werd aangetroffen in de omgeving van zijn woning. Dood. Pee had er wat te veel met de klak naar gegooid.

Hoewel de wandeling begon in Wieze en een smakelijke versnapering in het vooruitzicht was gesteld voor wie zich liet inschrijven, bleek dat niet een stuk chocola van Callebaut te zijn. Wel twee sneetjes peperkoek. Maar ach, ook in de omgeving waar die peperkoek wordt gemaakt, de Vondelmolen in Lebbeke, ruikt het lekker. En de smaak van de peperkoek was ook helemaal niet verkeerd maar...

© 2013
Michel Christiaens